

دکتر محسن وحدانی
عضو هیئت علمی
دانشگاه اصفهان

هوش مصنوعی، فرصت‌ها و تهدیدها

تکه‌فیلم آموزشی
هوش مصنوعی

از اواخر سال ۲۰۲۲ میلادی چت جی‌پی‌تی به‌عنوان یکی از برجسته‌ترین هوش‌های مصنوعی در دسترس عموم مردم قرار گرفت تا بار دیگر توسعه علم و دانش بشری قدرت خود را نمایان کند؛ ابزاری که می‌تواند پاسخ‌هایی شبیه پاسخ انسان ارائه کند، با این تفاوت که چون برگرفته از داده‌های جامع‌تری است گاهی کامل‌تر از انسان نیز پاسخ‌گوی پرسش‌ها و نیازهای افراد است. متخصصان معتقدند که این فناوری به‌عنوان چهارمین نسل جدید فناوری که می‌تواند جهان را متحول کند، شناخته شده است و اکنون در ابتدای مسیر توسعه قرار دارد. حال با توجه به ورود این فناوری، آینده نظام تعلیم و تربیت را به‌طور عام و درس تربیت‌بدنی را به‌طور خاص چگونه می‌توان پیش‌بینی کرد؟

برای پاسخ به این پرسش، ابهام‌های زیادی پیش‌روست. ابتدا باید اجازه داد تا هوش مصنوعی در عرصه‌های زندگی و دانش بشری فراگیر شود تا بتوان فرایندها و پیامدهای آن را ارزیابی کرد. لذا در حال حاضر، ما دسترسی زیادی به آن نداریم، اما می‌توانیم برخی از ابعاد آن را بررسی و تحلیل کنیم.

شناخت قابلیت‌ها، کارکردها و عملکردهای هوش مصنوعی می‌تواند آسان‌کننده بسیاری از فعالیت‌ها و اقدامات معلمان تربیت‌بدنی و مراقبان بهداشت و سلامت باشد. گام اول این است که به‌عنوان معلم باید شایستگی‌های خود را در حوزه فناوری بهبود بخشیم؛ البته خیلی نباید به آن اتکا و خود را تسلیم آن کنیم، اما می‌توانیم برای ساده‌سازی امور از آن بهره ببریم.

دانش‌آموزان با هوش مصنوعی به‌راحتی می‌توانند تکلیف‌های خود را انجام دهند که یکی از تهدیدهای سداخلاق این فناوری به‌شمار می‌آید، چراکه صداقت انجام تکلیف‌ها به دست دانش‌آموزان را زیر سؤال می‌برد. اتکای بیش از حد دانش‌آموزان به این فناوری می‌تواند شایستگی‌هایی را که آنان بعد از دانش‌آموختگی باید کسب کنند، زیر سؤال ببرد. همه این‌ها می‌توانند در ابعاد مختلف تربیتی و مهارت‌های تفکر خلاق و انتقادی دانش‌آموزان تأثیر منفی داشته باشند. هم دانش‌آموزان و هم معلمان به‌راحتی (بدون صرف زمان برای تفکر) ممکن است به بن‌سازه (پلتفرم)های مبتنی بر هوش مصنوعی مراجعه کنند و این موضوع زنگ خطری برای فرصت تفکر است.

هوش مصنوعی با ارائه یک اعلان کاملاً مهندسی‌شده این قابلیت را دارد که با جست‌وجو در محتوای دیجیتال در دسترس عموم، پاسخ‌های متفاوتی برای کاربران ایجاد کند، یعنی از ابعاد مختلف، یک پدیده را تحلیل کند. معلمان و مربیان می‌توانند از این عملکرد هوش مصنوعی برای تقویت دانش و مهارت‌های به‌روز بهره‌مند شوند. هوش مصنوعی به معلمان و مربیان کمک می‌کند تا برای دریافت اطلاعات، زمان خود را بهتر مدیریت کنند و دانش خود را در زمان کمتر، با هزینه کمتر و آسان‌تر به‌روز کنند. در خصوص اعتبار اطلاعات دریافتی از هوش مصنوعی هنوز ابهاماتی وجود دارد. همه دانش‌های تخصصی در دسترس عموم نیستند و هوش مصنوعی اطلاعات خود را بر اساس اطلاعات موجود از طریق پلتفرم‌های دیجیتال با دسترسی آزاد یا اطلاعات عمومی که اعتبار آن‌ها ناشناخته است، دریافت و پردازش می‌کند. این امر مانعی در برابر تفکر خلاق و انتقادی است. بدیهی است اطلاعات مذکور مبتنی بر داده‌هایی است که تا تاریخ مشخصی در اینترنت و در دسترس عموم قرار دارند. تا زمان نگارش این یادداشت، هوش مصنوعی قادر به دریافت کامل اطلاعات مبتنی بر مقالات علمی که در نشریات معتبر منتشر می‌شوند، نیست و این، یک مسئله و چالش برای ادعای «به‌روزر بودن» این فناوری است. بنابراین بهتر است در خصوص اطلاعات دریافتی از هوش مصنوعی تا حدودی محتاطانه عمل کرد. اگر هوش مصنوعی ظرفیت ترکیب دانش تخصصی را در بخش‌های مختلف برای کاربر داشته باشد، ممکن است بپرسیم: چه کسی یا چه چیزی نقش اصلی را در آموزش معلمان ما خواهد داشت؟ برنامه‌های آموزشی حرفه‌ای محتوای محور تا چه زمانی به شکل فعلی خود ادامه خواهند داد؟ در چه مقطعی جایگاه مرجعیت موضوع از دانش تولیدشده انسان به دانش تولیدشده ماشین تغییر می‌کند؟

این‌ها پرسش‌هایی هستند که هنوز جای تأمل و تفکر دارند. باید دید قدرت نفوذ هوش مصنوعی و تأثیرات آن بر زندگی مردم و حوزه حرفه‌ای مشاغل چگونه ظاهر می‌شود. آنچه در حال حاضر باید مورد توجه قرار گیرد این است که هنگام بهره‌گیری از این فناوری نوین در جهت توسعه فردی خود، باید اطلاعات دریافتی را محتاطانه بررسی کنیم و بدانیم که اتکای بیش از اندازه به این فناوری، می‌تواند پیامدهای منفی هم داشته باشد.

هم دانش‌آموزان و هم معلمان به‌راحتی (بدون صرف زمان برای تفکر) ممکن است به بن‌سازه (پلتفرم)های مبتنی بر هوش مصنوعی مراجعه کنند و این موضوع زنگ خطری برای فرصت تفکر است